

Die uw jeugd vernieuwt
als die van een arend...


De Reformnatie

WEEKBLAD TOT ONTWIKKELING VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

In dit nummer:

324

KERKELIJK LEVEN

G.J. van Middelkoop

Stokkende traditie?

MEDITATIEF

334

Jos Douma

Verlangen naar God

WANDELEN MET GOD

335

S. de Jong

Gelovige koetjes en kalfjes

COLUMN

337

Adrian Verbree

Idioot

ACHTERGRONDEN

338

C. Trimp

Eigentijds evangelicisme

KERK WERELDWIJD

340

M. Veenstra

Gastouders in het
Midden-Oosten

SCHRIFTSTUDIE

342

A. Geelhoed

De m m met het Woord

en verder...

Meegelezen/Nieuw uitgekomen/
Uit de kerken

KERKELIJK LEVEN / G.J. van Middelkoop

STOKKENDE TRADITIE?

Er is in de kerken een massaal vervreemdingsproces bij jongeren aan de gang. Er zijn er heel wat die totaal vervreemden van kerk en geloof. Maar daarnaast zijn er ook, die wel heel echt geloven, maar voor wie de gereformeerde traditie niet zoveel zegt. 'Ik heb niet het gevoel van: dat is het nou!' 'Ik kan er zo weinig mee.' 'Ik ervaar de gereformeerde traditie als heel gesloten. En om te evangeliseren moet je open zijn. Als je alles probeert te houden zoals het altijd geweest is, dan sta je heel ver van de mens van deze tijd af.'

Dat lezen we in een boekje dat ds. C.G. Geluk onlangs schreef en dat de titel draagt 'Traditie als beweging; jongeren en het oorspronkelijke geloof'. De schrijver is thans Nederlands Hervormd predikant te Baarn. Eerder was hij elf jaar betrokken bij het hervormd-gereformeerde jeugdwerk. Geruime tijd was hij directeur van de Hervormd Gereformeerde Jeugd-Bond HGJB.

Betrokken was en is hij met hart en ziel. Vanuit die diepgaande interesse in jongeren en hun groei naar het geloof schreef hij ook dit boekje. Ds. Geluk is ongerust. Hij ziet jongeren massaal weggroeien van het geloof. Ook jongeren voor wie geloven in het algemeen wel betekenis houdt, groeien weg van het gereformeerde geloof. Dat brengt



hem tot de alarmerende conclusie dat er sprake is van massale vervreemding ten aanzien van de gereformeerde **traditie**, ook onder **herformd-gereformeerde** jongeren. Niet zo heel veel jonge mensen kunnen je vertellen waarover het in de gereformeerde traditie gaat, zegt hij. Deze **conclusie** vraagt om actie. Ds Geluk heeft een onderzoek ingesteld en komt met een aantal aanbevelingen voor **veranderingen** in herformd-gereformeerde kring. Misschien is dat riskant, maar het is noodzakelijk dat er bezinning komt, breder, dieper en met meer openheid dan tot nu toe. Uiteindelijk gaat het om de **doorwerking**

KERNREDACTIE:
PROF. DR. M. TE VELDE,
DRS. G.J. VAN MIDDELKOOP.

OVERIGEREDACTIELEDEN:
DRS. R. TER BEEK, DRS. B. BOS, DRS.
A.L.Th. DE BRUIJNE, DRS. G. GUNNINK,
DRS. B. LUITEN, PROF. DR. C.J. DE RUIJ-
TER, DS. A. DE SNOO.

MEDEWERKERS:
J.J.D. BAAS, DRS. C.J. HAAK,
J.M. DE JONG, DRS. J. SMELIK,
DRS. H. VELDMAN.

REDACTIE-ASSISTENT:
W.L. DE GRAAFF, Wortmanstraat 138, 8266
AG Kampen, Tel. (038) 3331201.

Alle stukken bestemd voor de Redactie aan:
De Reformatie, Postbus 24, 8260 AA te Kam-
pen.

ADMINISTRATIE/ADVERTENTIES:
Uitgeverij Oosterbaan & Le Cointre B.V.,
Postrekening 406040 t.n.v.,
De Reformatie, Goes, Postbus 25, 4460 AA
Goes. Tel. (0113) 215591.

ABONNEMENT:
f 85,75 per jaar; f 46,25 per halfjaar; studen-
ten f 70,25 per jaar (binnenland). Buitenland:
f 144,50 per jaar (z e t) .

Een abonnement kan per maand ingaan,
maar slechts beëindigd wordt uiterlijk twee
maanden voor het verstrijken van de beta-
lingstermijn (opzegging van jaarabonnement
vóór 1 november, van een halfjaarabonne-
ment vóór 1 juni).

Losse nummers f 1,95 (excl. porto).
De Reformatie is op cassette verkrijgbaar bij

 de Stichting Bralectah.
Tel. (0521) 515946.

ADVERTENTIES:
Prijs: f 0,84 p r m m. Contracttarief op aan-
vraag.

Zonder schriftelijke toestemming van de
uitgever is het niet toegestaan artikelen uit
dit blad over te nemen.

ISSN 0165-5191

van de Geest in de kerk vandaag en
morgen. En daarom moeten we ons
de vraag stellen: hoe open, *inspire-
rend en vernieuwend* is onze **tradi-
tie**?

Wat ds Geluk aan de orde stelt, is
niet alleen van belang voor her-
formd-gereformeerden, maar ook
voor ons kerkelijk leven. Daarom
willen we in twee delen aan-
dacht besteden aan wat hij schrijft.

Flexibo's in een genotscultuur

In de wereld van de **jongeren** is
heel wat in beweging. We hadden
een *protestgeneratie*, een verloren
generatie, een *patatgeneratie* en de
generatie nix. Vandaag is er de ge-
neratie next, ook wel de *flexibo's*
genoemd. Het **zijn** jongeren die
heel flexibel zijn. Die met de
stroom van de tijd meegaan. Die er-
van uitgaan, dat er geen vaste nor-
men en waarden meer zijn en die
het dus allemaal zelf moeten uitzoeken.
Dat brengt heel wat onzeker-
heid met zich mee, want wat is nu
eigenlijk vast? Het leidt ook mak-
kelijk tot onverschilligheid, want
wat is er nu absoluut waar? En er
zijn zoveel **keuzemogelijkheden**:
hoe kies je nu goed?

Voor ouderen is het niet eenvoudig
dit allemaal goed mee te **maken**. Je
kunt zien wat jongeren zien, horen
wat zij horen, maar voel je dan **ook**
wat zij voelen?

We leven allemaal, oud en jong, in
een genotscultuur. We **zijn** van-
daag gericht op het hier en nu. Op
de eigen omgeving. En op het eigen
plezier. Daarin spelen de beeld-
cultuur en de muziek een centrale
rol. Waar het beeld overheerst, is
de mens toeschouwer. Daar wordt
het kritisch denken **niet** gestimu-
leerd, maar uitgeschakeld. En dat
gaat ten koste van de eigen per-
soonlijkheden individualiteit.

Voor jongeren is de **muziek** een gro-
te behoefte; ze kunnen haast geen
uur zonder hun walkman en voor
velen is de disco en de houseparty
een must.

Zo zijn de jongeren, meer nog dan

de ouderen, deelnemer aan de ge-
notscultuur waarin **we** leven – én
slachtoffer ervan. Ze drinken die
cultuur gulzig in en zijn er tegelijk
gevangenen van. Het christelijk geloof behoort tot
een andere wereld. Je kunt dan **zo-**
maar in **twee** werelden **leven**. En
dat roept de vraag op; wat zijn de
actualiteit en de wezenlijke **beteke-**
nis van het geloof? Wat **kán** ik er-
mee in **mijn** dagelijks leven? En de
kerk..., wat is de **zin** ervan om **daar-**
bij betrokken te zijn? Trouwens,
waarom zou je beslist voor het
christelijk geloof moeten kiezen?
Er zijn veel manieren van geloven
en er zit overal wel iets in.

Geven wij de jongeren genoeg mee?

Als je de **jongeren** voor je ziet –
zegt ds Geluk –, dan denk je: wat
hebben ze het vandaag **moelijk** en
wat is het leven **ingewikkeld** voor
hen. Wat worden ze **vaak** aan hun
lot overgelaten en wat ontbreekt
het vaak aan bewogenheid en zorg
voor hen. En wat gun je ze dat ze
gelukkig zijn en hun leven zinvol
leren invullen vanuit het kennen
van de Here Jezus Christus. Maar daarnaast is de vraag gesteld:
geven wij de jongeren wel genoeg
mee? Iets dat echt inhoud heeft.
Iets te betekenen heeft. Meer is dan
de vormen, die soms maar leeg lij-
ken? Piet van der Ploeg zag het m,
dat ouders hun kinderen vaak niets
anders gaven dan een *'leeg testa-*
ment'. We laten nu even **daar** dat er
nogal wat af te dingen is op **zijn** be-
nadering. Als **signalering** is het
prikkelend genoeg. Wat wordt er
nu eigenlijk wezenlijk overgedra-
gen aan de jeugd, door het gezin in
de eerste plaats, maar ook door de
kerk en de school? Waar **staan** de
ouderen zelf **voor**, met hart en ziel,
en hoe werken zij eraan om dat wat
voor hen van levensbelang is ook
voor **hun** kinderen diezelfde waar-
de te laten hebben? We praten dan
over hoe we met oud en **jong** ge-
meente **zijn** in deze tijd en over **de**
geloofsopvoeding.



Open Brief 1990

Aan deze dingen werd d eerder aandacht besteed in hervormd-gereformeerde kring. In de **week** voor **Pinksteren** van 1990 verscheen daar een Open Brief die bestemd was voor ambtsdragers en mensen die betrokken waren bij jeugd- en evangelisatiewerk. Ds. Geluk behoorde tot de initiatiefnemers. Deze Open **Brief** constateerde, dat in deze tijd God velen niets meer zegt. **Dat** is een situatie die erom vraagt, dat de gemeenten zich er diepgaand op bezinnen hoe je **jongeren én** ouderen toerust en weerbaar maakt voor een leven in dit geseculariseerde klimaat. De **schrijvers** van deze Open Brief vonden, dat daar te weinig oog voor is.

In veel gemeenten groeit er een kloof tussen **jongeren en ouderen**. Een kloof die te maken heeft met de beleving van de dingen die in de wereld spelen en de dingen waarmee de kerk bezig is. Jongeren **kunnen** zich de inhoud van de **psalmen** en de formulieren niet goed eigen maken, omdat het taalgebruik en de wijze van **formuleren** een **barrière** vormen. En deze dingen blijken maar moeilijk bespreekbaar gemaakt te **kunnen** worden. Zo worden **vormendienst** en conservatisme bevorderd.

De Open Brief-schrijvers zijn ervan overtuigd, dat **we** in onze gereformeerde traditie grote rijkdommen hebben ontvangen. Maar **jongeren** beseffen dat vaak niet. Zou dat misschien ook samenhangen met de manier waarop wij met die traditie omgaan?

Bevindelijke crisis?

Peilt de Open Brief wel diep **genoeg**? Dat vroeg J. van der Graaf van de Gereformeerde Bond in een reactie **op deze brief**. Naar zijn idee schuilt de crisis in het geestelijk **leven** op zich. De **grondvraag** waarom het gaat is of het geestelijk leven naar de belijdenis aanwezig is

en blijft. Onze crisis van vandaag zou wel eens een bevindelijke crisis kunnen zijn. Met bevinding lijkt **Van der Graaf** dan te bedoelen dat er in je leven de diepte is van de **kennis van zonde** en schuld en dat je de hoogte kent van de genade. Ook C. **Graafland** sprak zich uit in deze richting. Hij noemde de bevinding de kracht en **de zwakheid van de gereformeerde traditie**. Kunnen we vandaag nog wat met deze bevinding in het **reële** leven van **alledag**? Of ervaar je een afstand **tussen** die twee? Een afstand, die zich verbreedt tot een kloof en leidt tot geestelijke vervreemding? Als het zo gaat, verliest het **gereformeerde geloven aan kracht naar binnen en aan overtuiging en aantrekkelijkheid naar buiten**. De meeste en volhardende weerstand tegen de moderne vervreemding van **God** is toch juist te vinden in de bevindelijke spiritualiteit?

Geestelijke crisis

Hoe gaat het met jongeren die binnen de gereformeerde traditie zijn geboren en opgegroeid? Wat beleven zij van wat hun ouders **de rijkdommen van deze traditie noemen**? De ontwikkelingen **zijn** na het verschijnen van de Open Brief verder **gegaan**. In 1995 konden we in de **krant** lezen, dat bijna 4 van de 10 jongeren die officieel nog lid zijn **van de Christelijke Gereformeerde Kerken**, zichzelf niet of nauwelijks rekenen tot die kerkgemeenschap. En als je lette op de inhoud van hun geloof en de vorm van hun christelijk leven, waren er nogal wat **zwakke** plekken. **Van Driel** en **Kooie** lieten al eerder zien, dat jongeren nogal eens andere ethische keuzes maken dan hun ouders. Een recent onderzoek onder (vrijgemaakt) **Gereformeerde** jongeren bevestigde dat: velen hebben geen **bezwaren tegen** samenwonen voor of in plaats van het huwelijk. Ds. Geluk verwacht, dat dit onder hervormd-gereformeerde jongeren niet veel anders zal zijn. **Hij** vraagt daarom opnieuw: beseft

fen we wel genoeg dat we in een geestelijke crisis leven? Brengt dit ons tot een diepgaande **bezinning**, tot verootmoediging, bekering en vernieuwing?

De Open Brief van 1990 heeft onvoldoende effect gehad. Het hoofdbestuur van de **Gereformeerde Bond** gaf een brochure uit onder de titel '**Verlegen om geestelijke opleving**'. Maar daarin bleek weinig geneigdheid om tot veranderingen te komen. De dingen moesten toch maar liever bij het oude gelaten worden. En we moeten het vooral verwachten van de Heilige Geest. **Soms** is er wel iets van bezinning. Maar ze blijft vaak zo marginaal. Men beperkt zich tot theoretische beschouwingen. **Wanneer** het **aankomt** op concrete beslissingen, loopt het vast in de hechte en taaië structuren van de traditie. Zo blijf je voor de vraag **staan: worden jongeren uitgenodigd tot persoonlijk geloven of worden ze opgeroepen om zich te voegen in het waarden- en normensysteem van de gemeenschap, zonder veel vragen te stellen?**

Is de gereformeerde traditie niet teveel een gesloten traditie? En hangt de bevindelijke crisis **misschien** daarmee samen? Jongeren voelen zich nogal eens aangetrokken tot het **evangelische geloof**. Het gaat dan meestal niet om een 'pro-keus' voor de betreffende evangelische gemeente, maar om een 'anti-keus' ten opzichte van de eigen gemeente en de eigen traditie (wat niet hetzelfde is als een anti-keus **ten opzichte** van kerk en geloof **op** zich!). Nogmaals: als de gereformeerde traditie zo **rijk** is, gaan **wij** dan wel goed met die traditie om?

Onderzoek

Wat kan de gereformeerde traditie betekenen voor de **jongeren**? En wat houdt dat in voor de toerusting en **vorming** die we hen **willen** meegeven?

Om die vragen te beantwoorden, stelde ds. Geluk een beperkt onderzoek in bij een aantal jongeren < Het



ging hem om de volgende punten:

- * Wordt dat wat we in de gereformeerde traditie bedoelen over te dragen, door onze jongeren ook zo ontvangen? **Hoe gaan** zij om met de verworvenheden **ervan**? En ervaren zij die evenals de ouderen als rijkdommen?
- * Zijn er **raakvlakken** tussen de gereformeerde traditie en de leefwereld van onze jongeren?
- * Sluit de taal die in onze traditie gesproken wordt, wel aan bij hun leefwereld?
- * Is datgene wat in de gereformeerde traditie verstaan wordt onder 'bevinding', een existentieel element in de ervaringswereld van onze jongeren, iets dat het diepst van hun leven raakt?
- * Als **we** de **gereformeerde** traditie willen bewaren, moeten we haar actualiteit en wezenlijke betekenis dan niet **méér** aantonen in de leefwereld van de jongeren?

Het onderzoek werd gehouden bij een tiental jongeren die heel bewust geselecteerd werden:

- ze komen uit een kerkelijk meelevend **gezin**, waarin de ouders met overtuiging de gereformeerde traditie toebehoren en die traditie ook willen overdragen aan hun kinderen
- ze gaan kouw, tweemaal per zondag, naar de kerk
- ze namen deel aan zondagschool, jeugdwerk en catechisatie
- ze hebben de leeftijd van 20-25 jaar bereikt
- ze hebben met overtuiging de **hun** overgedragen traditie ontvangen, wat heeft geleid tot een bewuste keuze om zich aan te sluiten bij een **hervormd-gereformeerde** gemeente.

Waarom deze speciale selectie? Omdat ds. Geluk **jonge** mensen wilde die al tot een eigen doorleefde overtuiging **waren** gekomen. Die de weg naar zelfstandig geloven reeds hadden afgelegd.

Op weg naar zelfstandig geloven

We zien graag dat onze kinderen komen tot een persoonlijke keuze voor de HERE en een leven **met** Hem in hun denken en doen. Ze moeten ons niet maar klakkeloos napraten. Ze moeten niet zonder eigen overtuiging op de gebaande paden gaan. Als er twijfel of verzet bij hen is, zou je daar al blij mee zijn, maar dat is toch niet het echte leven uit het **geloof**. Bij echt geloven is sprake van eigen **hartelijke keuze en** oprechte **toewijding** aan het dienen van de HERE. Als onze kinderen daartoe komen, heeft de HERE onze gelovige opvoeding en het onderwijs in **kerk** en school willen zegenen. En in het besef hoe gebrekkig we met **opvoeding** en onderwijs bezig waren, zijn we dan ook **zielsdankbaar** voor het werk dat Hij door ons en ondanks ons heeft willen doen in het leven van **onze** kinderen.

Ds. Geluk bekijkt dit vanuit de ontwikkelingstheorie van **Erikson**. Die zegt dat je **ontwikkeling** tot eigen identiteit pas geslaagd is, als je zelf komt tot het je **ergens** aan geven, je ervoor inzetten, toewijding ('**commitment**' noemt hij dat). Om zover te komen, moet je eerst een periode **van zoeken, twijfel, verandering** en bevestiging door. Dat is de periode van de adolescentie.

Wat **Erikson** in het algemeen beweert, laat zich ook toepassen op de religieuze ontwikkeling. Om jongeren te helpen tot een door-dachte religieuze verbintenis en toewijding te komen, is het nodig, dat ouders zelf die toewijding **kennen**. En dat ze in de opvoeding hun kinderen de ruimte laten met hun vragen en twijfels te komen. Als je voor die vragen geen **ruimte** biedt of ze laat liggen, komen de jongeren niet tot een eigen **persoonlijke** stellingname en keuze.

Zo'n periode **van zoeken**, met vragen en twijfels, kan moeilijk zijn voor de jongere én voor zijn ouders, maar ze is wel nodig. De jonge mens stelt dan het doen van **defi-**

nitieve keuzen uit. Hij probeert afstand te scheppen van zijn ouders en van wat hem in zijn opvoeding is bijgebracht om zo ruimte te scheppen voor de ontwikkeling van eigen opvattingen en **een** eigen **gedrag**, waarmee hij voortdurend aan het experimenteren is. Zo'n periode van uitstel van definitieve keuzen wordt **moratorium** genoemd. In dit moratorium is de jonge mens aan het wikken en wegen, aan het ontwerpen en verwerpen van wat hij zal geloven en doen, van wat hij zal kiezen uit alles wat wordt aangeboden en **voorgehouden**. Als je deze boeiende en soms moeilijke periode niet doormaakt, neem je de dingen maar klakkeloos **aan** en kom je niet tot een persoonlijke **verwerking** en een doorleefde overtuiging.

Van die persoonlijke verwerking en doorleefde overtuiging kan nog geen sprake zijn wanneer jongeren nog in de periode van de **adolescentie** verkeren. Daar moeten **we** aan denken, zegt ds. Geluk, **wanneer** over de godsdienstige betrokkenheid van jongeren binnen de kring van 'bevindelijk' gereformeerden wordt gesteld, **dat de binnenkant er niet zo rooskleurig uitziet**. Hij **heeft** groot gelijk en zowel hij als anderen **moeten** dit voor ogen houden, wanneer de krant weereens een opvallend bericht geeft, vaak onder een ongenueanceerde kop, over een onderzoek onder deze leeftijdsgroep, waarvan de uitkomsten ons te denken moeten geven.

Maar dat **voor** dit moment daargelaten: **wanneer** ds. Geluk een **o-m-e-k** laat doen naar de betekenis van de **gereformeerde traditie** voor jongeren, gaat hij daarvoor niet naar jongeren die nog volop in hun (geestelijke) **ontwikkeling** verkeren. Hij stelt zijn vragen aan **jongevolwassenen**, die een religieus '**commitment**' zijn aangegaan. Zij hebben de verantwoordelijkheid voor hun eigen leven van hun ouders overgenomen in het verstaan **van** hun verantwoordelijkheid tegenover God, zo formuleert hij dat mooi.



Interviews

De interviews werden **dus afgenomen** bij jongeren die al tot **een eigen doorleefde** overtuiging zijn gekomen. In deze open gesprekken werden zij benaderd in hun eigen leefwereld: welke ervaringen hebben zij in hun dagelijks leven en wat **betekenen** die voor hen? Ook kwamen vragen naar zingeving en vragen met betrekking tot de traditie aan de orde.

In deze gesprekken kwamen de volgende vragen – een **beetje** in mijn woorden – **aan bod**:

Leefwereld:

Wat houdt je bezig? Waaraan besteed je veel tijd en energie?

Welke mensen waren **voor** jou belangrijk in je leven, en dienden voor jou **als** identificatiefiguur?

Hoe heb je zelf gefunctioneerd op verschillende **levensterreinen** (thuis, **kerk**, werk of studie, vrije tijd)?

Welke gevoelens van **verantwoordelijkheid** heb je voor je eigen leven, voor **anderen**, voor de taken die je hebt? Op welke manier ga je om met je eigen leven en hoe vul je dat in; is dit anders dan zoals je ouders dat doen of je **leerden**?

Zingeving

Welke hoogtepunten en dieptepunten heb je meegemaakt in je leven? Heeft dat verandering gebracht in je **kijk** op de dingen, **in** je levenshouding en relatiepatronen?

Welke **crisiservaringen** heb je gehad? Heb je diep ingrijpende twijfels gekend? Welke steun heb je daarbij ervaren?

Welke belangrijke keuzes heb je gemaakt?

Wat zie je als het belangrijkste in je leven? Wat **maakt** het de moeite waard en **geeft** het **zin**?

Speelt het geloof hierin een rol?

Wanneer wel en **wanneer** niet?

Wat betekent het geloof **voor** je? Is er **een** verbinding **tussen** je leven **en** je geloof? En tussen je ervaringen en keuzes en je geloof?

Traditie

Welke plaats **en** werking heeft de Bijbel in je leven? En het gebed?

Welke ervaring heb je met de kerk? Wat betekenen de belijdenis van de **kerk**, het verbond en de verkiezing voor je?

Hoe **ervaar** je God en jezelf? Hoe is je omgang met de **HERE**? Ken je een persoonlijke relatie met Christus en wat houdt die **relatie** dan in?

Hoe beleef je zonde en genade?

Wat betekent rechtvaardiging voor je?

En wat betekent **heiliging** voor je?

Wat houdt het in **om** volgeling van Christus te zijn? Wat betekent voor jou het **begrip** 'wereld'? Voel je je betrokken bij mens en wereld?

Ervaar je het werk van de Heilige Geest? **Welke** invloed heeft dat op je doen en laten?

Zie je je leven in een bepaald perspectief? **Hoe** kijk je **tegen** de toekomst aan?

Hoe **ervaar** je de **gereformeerde** traditie? Wat zie je als **& kern** daarvan? Wat is bevinding voor **je**?

Sluit de taal van de **gereformeerde** traditie **aan** bij je beleavingswereld?

Ervaar je de **gereformeerde** traditie als open of als gesloten?

Tot zover voor vandaag een weergave **van** de zorgen die ds. Geluk heeft over het stokken van de gere-

formeerde traditie en over **het** onderzoek dat hij bij jongeren deed. De volgende week hoop ik **aan**-dacht **te** besteden aan de uitkomsten **van** zijn onderzoek en de **con**-clusies die **hij** **trok**, waarna ik ook een eigen **oordeel** wil geven over dit boeiende onderwerp.

*Vrijdag 31 januari a.s. h o p t
H.M. Koningin Beatrix
haar 59e verjaardag te vieren.*

*De redactie, medewerkers en uitgever
van De Reformatie wensen haar een
zegenrijk nieuw levensjaar toe.*



M meditatief

Wie dorst heeft, verlangt naar water. Naar stromend water dat verfrist. Droogte is onleefbaar. Dorst is dodelijk.

Wie honger heeft, verlangt naar brood. Naar manna om ervan te eten en niet te sterven. Brood om eeuwig van te leven.

Wie zich leeg voelt, verlangt naar vervulling. Naar zin in het leven. Want zonder zin is het zijn zo'n eindeloze doodse stilte. De leegte kerft diepe groeven in mijn ziel.

Wie koud is, verlangt naar warmte. Naar brandend vuur dat diep naar binnen komt. Naar een stralende zon op een zomerse dag. Als de winter voorbij is.

Wie in eenzaamheid verkommt, verlangt naar gemeenschap. Naar mensen om zich heen. Mensen die werkelijk aanwezig zijn. Sprekend. Vaker zwijgend. Zo breekt de eenzaamheid open naar een ander toe.

Mijn ziel verlangt naar God. Want ik ben dorstig en hongerig. ik voel me leeg, tot op de bodem uitgeput. De koude heeft mijn hart bevroren. En de eenzaamheid hangt als een gordijn over mijn leven.

Alleen God kan mijn dorst lessen. Alleen God kan mijn honger stillen. Alleen God vervult mijn leegte, verwarmt me in mijn koude, vergezelt me in mijn eenzaamheid.

Mijn ziel verlangt naar God. Mijn hart is onrustig totdat het rust vindt in Hem.

K: ...%, ...

O God

Gij zijt mijn God

U zoek ik
mijn verlangen gaat uit
naar U

O God

vervul mijn verlangen
zoals alleen Gijzelf dat kunt

Amen



GELOVIGE KOETJES EN KALFJES

S. de Jong

Wandelen met God

Twee kanten aan praten over het geloof

Nogal eens **krijgen ouderen** de zwarte piet toegeschoven als het praten **over** het geloof van en met jongeren stagneert of niet van de **grond** komt.

Daar **kan** iets onbillijks in zitten. Iets **onbarmhartigs ook**.

Want zoals **altijd** heeft ook de medaille-van-het-praten-over-het-geloof twee kanten.

Ouderen kunnen nog zo graag over het geloof willen praten en alle mogelijke moeite daarvoor doen, als jongeren het vertikken om daaraan mee te doen, dan houdt het (wat dat aangaat) op.

En dat kan gebeuren.

Ook wordt gemakkelijk vergeten dat veel ouderen vaak geen ervaring hebben **met-** en niet geleerd hebben om (zo vrijuit en openlijk) over het geloof te praten als **vandaag** de dag gebeurt en jongeren van hen verwachten.

Het valt mij iedere **keer** weer op – als het gesprek hierop **komt** – hoe vaak je ouderen hoort **verzuchten**: 'ja maar dominee, dat hebben wij nooit geleerd, om zo over het geloof te praten'.

Die kanten zit ook aan het praten over het geloof en het zou **bepaald** unfair zijn tegenover **oudere** om als het **daar** om gaat die te negeren.

Praten over het geloof... met God

Als ouderen **van** zichzelf weten en (naar **hun** kinderen toe) durven toegeven dat praten over het geloof hen moeilijk afgaat, kan dat, hoe raar dat misschien in eerste instantie ook **klinkt**, een eerste **stap** in de

goede richting wezen.

In plaats **van** namelijk **zulke** angst- en **onmachtgevoelens** te ontkennen en de situatie waarin ze naar boven kunnen komen te ontlopen en te **vermijden**, kunnen ze die nu namelijk brengen bij wie ze uiteindelijk wezen moeten: God.

Als kind **van** God hoeft geen oudere zijn of haar gevoelens van onmacht en angst rechtstreeks en alleen te lijf te gaan, maar mag hij of zij **het** **altijd** doen **met** Degene die 'met al **zijn/haar** wegen (karakter, opvoeding, **levensgeschiedenis**) **vertrouwd** is' en **hem/haar** beter kent **dan** hij/zij zichzelf: **onze** hemelse Vader.

Niet in het **minst** als het gaat over 'praten **over** het geloof' mogen we onze gevoelens (met **onze** kinderen) in gebed bij de Here brengen. Mogen we onze angst, onkunde en tekortschieten Hem voorleggen en om hulp en ondersteuning **van** Zijn Heilige **Geest** vragen, **zodat** die ons **bekwaam** maakt om de **opdracht-**tot-het-geloofsgesprek die de Here Zelf gegeven heeft (vgl. Deut. B), te kunnen uitvoeren.

Niet om het daar bij te laten: ook datgene wat ons inzicht kan geven in onszelf, onze manieren van **communiseren**, onze angsten en blokkades moeten we **ter harte** (willen) nemen.

Maar toch, in een houding van **vertrouwen** en **afhankelijkheid** mogen ouders van God veel verwachten... meer dan zij zich kunnen voorstellen.'

Persoonlijk praten over het geloof

Als ouders minder of geen moeite ervaren om met hun kinderen over het geloof te praten zegt dat nog

niet alles.

Praten en praten – zo hoorden we veertien dagen terug al – is ook in dit verband twee.

Als ouder kun je nog zoveel praten over de preek, de belijdenis, (een artikel in) de krant en het geloof (niveau I, II en soms III), maar als jijzelf-als-(gelovig)persoon **daarbij** buiten schot blijft (niveau IV en V), blijkt dat bij jongeren weinig of geen effect sorteren.

In 1978 heeft Hans van der Geest, in het kader van zijn opleiding tot klinisch **pastoraal** theoloog, een onderzoek **gedaan** naar **het** effect van **een** preek en een kerkdienst.

De **meeste** en sterkste uitspraken die hij van **preekhoorders** ontving bleken rond het thema 'persoonlijk' te **cirkelen**.

De wens dat het in **een** kerkdienst en in een preek 'persoonlijk' toegaat bleek onder de hoorders het sterkst te leven **en** het **meest effectief** te zijn?

Dat **wat** Van der Geest ten aanzien van preken **konkludeert** **geldt** net zo **goed** voor het spreken over het geloof.

Praten over het **geloof-buiten-de-persoon**-om blijkt, als het **gaat om** het overdragen ervan, onvoldoende te zijn en maar weinig **effectief**.³ Da's makkelijk gezegd, maar hoe voorkom je dat?

Echt praten over het geloof

Wil je als oudere met jongeren persoonlijk praten over het geloof, **dan** betekent dat allereerst dat je als oudere zelf **w** echt en eerlijk **mogelijk** moet proberen **te** zijn.

Nou zijn dat vandaag de dag natuurlijk **modekreten** geworden. In het verband waar wij het nu **over** hebben **wil** het concreet zeggen:



1. Neem standpunten in en draag meningen uit waar jijzelf echt achter staat en die echt jouw persoonlijke instemming hebben; Wees concreet en gericht **over** wat Christus in jouw leven betekent;
2. Onderken je eigen gevoel en laat dat vooral ook zien. Ik weet: da's makkelijker gezegd als **gedaan**. Je hebt moed nodig en je moet je veilig weten om in een **relatie** je diepste gevoelens te laten zien. Je **loopt** het risico dat de ander je **immers** leert kennen **zoals** je werkelijk bent. Je geeft je **bloot**, je toont je mens-zijn. Toch is dat goed, want doe je dat niet, laat je je eigen gevoel in het gesprek niet zien, dan blij je juist **extra** negatieve effecten op te **roepen** bij **degene** met wie je spreekt; Als je zelf twijfels hebt bij **een** bepaalde zaak of leerstuk, maar daar niet over **wil/durft** te spreken, zal **jouw** spreken op dat punt **juist** als krampachtig en ongelooftwaardig worden **ervaren**;
3. **Probeer** vanuit **een zekere** openheid te spreken. Maar al te **gauw** stel je je als oudere in een gesprek met jongeren defensief op: je wilt je niet veroorloven je bloot te stellen aan ideeën en standpunten die anders zijn dan de **jouwe**. Toch is het beter om met een bepaalde openheid te reageren. Jongeren **blijken** in de regel namelijk positief te **reageren** **als ze** zien dat **hun ouders** zich kwetsbaar opstellen en bereid zijn om zelf **zonodig** ook te veranderen.
4. Zorg ervoor dat **wat** je zegt in overeenstemming is met je **leven**, anders worden je (goede **gereformeerde**) woorden als onpersoonlijk ervaren en aan de kant geschoven. Mensen die zeggen dat het geloof zo'n blijde zaak is maar in het dagelijkse **en/of** kerkelijke leven als kri-

tisch en nors bekend staan, mogen niet verwachten dat hun (goede) woorden **gehoor vinden**.⁴

Naast deze individuele kant zit er ook nog een sociale kant aan persoonlijk **over** het geloof praten: hoe spreek je de ander aan?

Praten over het geloof met de ander

Het kan voor een **ouder** de **k**-kend zijn om eens bij zichzelf na te gaan welk beeld hij (onbewust) **heeft** (**opgebouwd**) van de **jongere** met **wie** hij of zij wil gaan praten. Is dat voor hem of haar iemand met **een** eigen **mening** en identiteit of is dat iemand **die** geacht wordt net zo te denken **en** te spreken als **hij/zij-zelf**?

Dat lijkt een open deur. Toch gaan veel gesprekken **tussen** ouderen en jongeren juist op dit punt de **mist** in. Met als gevolg dat het gesprek **van de kant van** de jongeren stagneert: **laat ze maar praten**.

Als je sommige ouders met hun **kinderen** ziet en hoort praten, dan, als je goed oplet, **kun** je dat soms zo voor je ogen zien gebeuren. Pa en moe praten; de kinderen **luisteren** braaf, **knikken** **wat**, zeggen soms wat terug, maar je ziet ze gewoon denken: 'mag ik nou weer verder lezen' of: 'ja hoor, daar gaan we weer'.

Natuurlijk is er in een **opvoeding** sprake **van gezag** en **overdragen van waarden** en normen, maar dat kan nooit zonder de (ook de jonge) ander helemaal serieus te nemen.

Ook in zijn of haar anders-zijn, -denken of -praten.

Je ziet datzelfde bijvoorbeeld ook in de hulpverlening. De meest succesvolle therapeuten zijn zij die de mensen die bij hen komen kunnen laten voelen dat ze echt **geaccepteerd worden**. Ze vertellen de ergste dingen van zichzelf omdat ze weten dat dat hij hen accepteert ongeacht wat ze **hem** vertelden of wat ze voelden.

Die sfeer zou ook het **gesprek tus-**

sen ouderen en jongeren moeten **be-palen**.

Ouders kunnen gelukkig zijn in de kerk, blij met het geloof en **kunnen** zich niet voorstellen dat hun kinderen dat niet zouden zijn of worden. Dat kan en mag niet!!!

Die 'verborgen agenda' bepaalt vaak ook **hun** praten.

Zoiets **hebben** jongeren haarscherp door.

En dan laat je het wel om **tegen** je ouders te zeggen dat je **grote** moeite hebt met de **kerk** of dat je met de Bijbel niet uit de voeten kan.

Dan is het **gemakkelijker** om ze maar te laten praten.

Ik heb jongeren wel eens letterlijk horen zeggen: 'ik ga nog wel naar de kerk, omdat ik het mijn ouders niet wil aandoen. **Maar** als **zij** er niet meer zijn dan stap ik direct op'. Wil het gesprek met jongeren echt op gang komen (en blijven) dan zullen ze serieus moeten worden genomen. Hun vragen, hun twijfels, hun taal⁵, hun leefwereld, die zo heel anders is als toen hun ouders jong **waren**.

Praten over het geloof niet zonder actief luisteren

Het ontbreekt jongeren in het algemeen niet aan moed om zich open te stellen, om zich te uiten en hun **gevoelens** en **ideeën** te spuien. Net als iedereen vinden zij het best fijn om te praten en gewoonlijk **doen** ze dat ook als iemand hun de gelegenheid geeft en bereid is **naar** hen te **luisteren**.

Maar echt luisteren is een hele kunst.

Zo gauw betrap je jezelf erop dat **jij** alweer **opmerkingen** over de preek van ds. T. zit te maken, dat jij vragen stelt, advies geeft, de ander belerend toespreekt, moraliseert of iets dergelijks.

Wat als gevolg heeft dat jongeren dicht klappen.

Ze **hebben** het gevoel dat het gras **hun** voor de voeten wordt wegge-maaaid en **dat ze** door de ouderen niet echt serieus worden genomen. Wil je met **jongeren kunnen** praten



over het geloof dan zul je daarom altijd beginnen moeten met goed te (leren) luisteren.

In de pedagogiek spreken ze in dit verband van 'actief luisteren'.

Actief naar jongeren luisteren betekent:

- luister naar de onuitgesproken (of half uitgesproken) gedachten, behoeften, belevingen van de jongere en breng die onder woorden: 'je bedoelt dat ds. T. het speciaal op jou gemunt heeft?'
- luister met oren en ogen: jongeren zeggen vaak niet rechtstreeks waar ze mee zitten, maar aan hun lichaamshouding, de uitdrukking op hun gezicht, de blik in hun ogen, hun gebarentaal is vaak heel wat af te lezen: 'je zei zonet dat je blij bent dat je gelooft, maar je blik en je houding zeggen iets anders';
- laat merken dat je echt met de jongere meeleeft, echt naar hem/haar luistert en echt probeert hem/haar te begrijpen;
- laat merken dat je de jongere (ook al denk je misschien niet gelijk) volledig accepteert;
- help de jongere zelf greep te krijgen op zijn eigen gevoelens, gedachten, behoeften, belevingen.⁶

¹ Vgl. de opmerkingendie H.R. Juch maakt in zijn boekje *Geloven van huis uit*, Kampen 1996, p. 13 onder het kopje 'Een uitvoerbare opdracht': 'De Geest, aldus het doopformulier, herschept en bekwaamt ons tot de dienst des Heren. Dat geldt zowel ouders als kinderen. Van daaruit is het een opdracht die niet onmogelijk, maar terdege uitvoerbaar is. We zijn, ook, of misschien wel juist bij de opvoeding, afhankelijk van Gods Geest die ons gelukkig is toegezegd'.

² Hans van der Geest, *Du hast mich angesprochen. Die Wirkung von Gottesdienst und Predigt*. Zürich 1978.

³ Zie hiervoor verder bijv. Baukje Domenbal, *Jong geleerd... Werkboek voor ouders over opvoeding*. Uitgave van de Navigators 1981, p. 47vv.; Inge Oostdijk, *Van kind tot kind. Over godsdienstige opvoeding*, Barneveld 1986, p. 24vv.; Dr. W. ter Horst, *Christelijk geloofsopvoeding. Een handreiking*, Kampen 1989, p. 22 vv.

⁴ Zie hiervoor Van der Geest, 52 vv.

⁵ Daarover waarschijnlijk volgende keer meer.

⁶ Zie Hans Janssen, *Kinderen vragen om duidelijkheid*, Meppel 1989. Een boek waar veel informatie staat over 'actief luisteren' is dr. Thomas Gordon, *Luisteren naar kinderen. De nieuwe methode voor overleg in het gezin*, Amsterdam/Brussel 1970.



Idioot

Vanmiddag heb ik je gezien. Iemand leek op jou. En weer werd gisteren vandaag,

Eind juni, weet je nog? Het sneeuwde uit de populieren. Nee, daar weet jij niets meer van. Jij hebt mij, ben ik bang, niet eens echt gezien die middag. Leek ik toen misschien op iemand? Iemand uit jouw schimmenrijk?

Je overviel me. Ik was op weg naar de parkeerplaatsen, zoals altijd, blij dat ik de plek waar jullie moeten wonen weer mocht verlaten.

Ineens stond je voor me: vrouw van onbestemde leeftijd, met je geen-kleur haar, je geen-kleur jurk en je grauwe huid.

Je schreeuwde mij je woord in het gezicht: 'Idioot! Idioot... idioot!'

Ik schrok me lam, probeerde het te verbergen.

'Wat wil je?' vroeg ik.

Je zei niets, je stond daar maar. Roerloos.

Maar toen ik verder wilde lopen, scheurde dat rauwe woord je lippen weer vaneen: 'Idioot!' Ik probeerde om je heen te stappen, met een wijde boog; schip dat behoedzaam rond een ijsberg vaart, beseffend dat het werkelijke gevaar in de ontmoeting dieper steekt.

Je liep met me mee, het hele eind langs dat hek waarachter ze geiten, kippen en een mislukt soort van schapen houden. Een kinderboerderij lijkt het wei. Maar kind kan je niet meer worden, of is het toen juist allemaal begonnen? Ben je op de vlucht voor iets, of juist op zoek naar iemand, iemand die jij de huid nog vol moet schelden voor de jouwe kan genezen?

Maar dat vroeg ik je niet, he? Welnee, ik wilde alleen maar wegwezen.

Je greep mijn jasje vast, rouwranden onder je nagels. Ik schaam me diep, maar ik rilde van je, wist je dat?

Ik schuifelde langs het hek waaraan – waarom herinner je je zulke dingen? – een bordje hing met het woord 'HERAS' erop. De enige vraag die ik wist te bedenken, bleef gelukkig steken in mijn keel: 'Geloof je?'

Stel je voor! Dat zou pas echt idioot zijn geweest! 'Geloof je', alsof je met die woorden alles maar kunt bezweren!

Ik wilde van je af.

En dat is me gelukt. Ik duwde je hand weg en verdween. Ik liet je zelfs mijn 'mantel' niet, zodat jij niemand het bewijs van mijn verraad hebt kunnen tonen.

Zo verdween ik uit je leven en ben jij voorgoed het mijns binnengestapt. Je bent een deel van me geworden, wist je dat?

Ik lach, ik eet, ik drink, ik doe de dingen die ds-mensen zoal doen, maar ergens op de achtergrond sta jij. Met je kikkermond en je geen-kleur-jurk.

Wie heb jij in mij gezien? Of zag je ons allemaal: de mensen van de overkant, zogenaamd normaal?

Geven ze jou spuiten, krijg je pillen, komt er bezoek, wie ben je?

Nee, ik hoef niet te weten wie je bent. Het zit dieper. Je bent ons allemaal. Ik weet niet wat jij zag, maar ik weet dat ik die middag in de spiegel heb gekeken. Jou noemen we misschien gek, maar jij bent ons allemaal. Onze breekbaarheden ons onvermogen, de lijnen in je gezicht, je witte knokkels... Als ik aan jou denk, dan denk ik aan twee regels van Okke Jager, maar die zal je wel niet kennen. Hij moet jou wel hebben gekend. Goed hebben gekend, hoe kon hij anders schrijven:

'Verraadt ons aller angst zich niet in wie het leven weerloos liet?'

Wij staan op eigen benen, maar dat is niet waar, jij bent ons ten voeten uit. Kwetsbaar, alleen en dikwijls onbegrepen.

Vergeef me dat ik ben weggelopen. Deze idioot zal vanavond voor jou, voor ons bidden. Wil je tenminste dat geloven?

Bidden zal ik om een plek waar wij elkaar onder ogen kunnen komen, zonder de eigen angst te ontmoeten.



Achtergronden

Ter introductie in onze bespreking van het twintigste-eeuwse evangelicalisme hebben wij vorige week enige aandacht gegeven aan het boek van Donald Bloesch, *Essentials of Evangelical Theology*. Wij arriveren bij het centrum van ons onderwerp, wanneer wij vanaf vandaag ons concentreren op enige boeken van A.E. McGrath (uit Oxford), waarvan wij de titels vorige week al hebben vermeld.

Optimisme

Vanaf dit moment concentreren wij ons op de boeken van McGrath. Het eerste dat ons daarin opvalt, is de 'opgewekte' toon. Daaruit straalt ons levenslust en optimisme tegemoet.

Drs. A.G. Knevel schreef onlangs in het ND (12 sept. jl.), dat wij in Nederland McGrath in de toekomst 'hard nodig zullen hebben', gelet op het gebrek aan (voldoende) goede apologeten van eigen bodem. Ook wij hebben veel respect voor het vele werk dat deze ijverige neo-evangelische schrijver verzet, met name op het gebied van de confrontatie met de moderne tijdgeest. Zijn Bruggen is een moderne geloofsverdediging, evenals zijn *Passion*. Hij richt zich tegen de woordvoerders van het post-liberalisme, het post-modernisme en het religieus pluralisme. Daarin is hij ons ten voorbeeld, wanneer het erom gaat niet alleen het gevecht aan te gaan met vroegere tegensprekers van het evangelie, McGrath peilt de geest van onze eeuw. In aantrek-

kelijk en bondig taalgebruik (zoals wij van auteurs uit Engeland gewend zijn), weet hij het debat onder woorden te brengen.

Toch valter ook wel het nodige af te dingen op de presentatie van Knevel. Er zijn m.i. belangrijke beweringen in het werk van McGrath, die wij in Nederland bepaald niet nodig hebben. Dat stellen wij eerlijkheidshalve voorop, nu wij ons in een gedeelte van zijn werk gaan verdiepen. Wanneer wij de publicaties van deze Engelse 'evangelical' vergelijken met het oudere werk van Bloesch, valt het ons op dat de toon van McGrath veel optimistischer is dan die van zijn collega uit Amerika. De boeken van McGrath geven blijk van het herwonnen zelfvertrouwen van de evangelische beweging. Niet alleen klinkt ook hier het dankbare woord over de 'renaissance' van de evangelische beweging (in de schrale jaren tussen de twee wereldoorlogen), maar de toon is over heel de linie ronduit optimistisch vanwege de aanwijsbare 'successen' van de evangeli-

schen in de wereld.

En de toekomst lokt; de tijden van het defensief zijn voorbij. De schrijver schroomt niet te stellen dat voor de christenheid de sleutel van de toekomst aan de evangelischen is toevertrouwd (*Future*, 1-5, 9, 96; *Passion*, 9, 10, 20vv., 241vv.).

Ongetwijfeld ziet McGrath ook diverse zwakke plekken en donkere kanten in de denkwijze, het gedrag en de voorkeuren van de evangelischen en hij aarzelt niet om ook daarover in alle openhartigheid te spreken. Met name valt op zijn bezorgdheid over de lauwheid en onverschilligheid (het indifferentisme) terzake van de 'leer' (*Future*, 112/3).

Maar dat alles is niet in staat de optimistische toon te dempen.

McGrath is op deze wijze een van de meest sprekende voorbeelden van het neo-evangelicalisme, dat sinds 1945 het dominerende fundamentalisme heeft opgevolgd.

Methodisme

Het heeft ons intussen verbaasd dat de schrijver, die de onaantvaardbaarheid van het pluralisme als ideologie zo duidelijk weet aan te wijzen (Bruggen, 167 vv., *Passion*, 201 w.), tegelijk het pleit voert voor een 'herovering' van het pluralisme van de oude kerk (*Future*, 77/8). Vermoedelijk bedoelt hij daarmee dat de Bijbel ons bepaald niet een beeld van uniformiteit biedt, wanneer het gaat om de inrichting van de gemeenten in de tijd van het Nieuwe Testament. Maar – zoals we nog zullen zien – het blijft niet bij deze 'onschuldige' bedoeling. McGrath spreekt ook over een 'pluraliteit van mogelijkheden', wanneer het gaat om de

uitleg van de Bijbel (*Future*, 51/2, 57, 76/7, 15516, 169) en dat alles wordt tamelijk onbeschermd neergeschreven.

Datzelfde valt te zeggen van het spreken over de verkondiging van het evangelie naar de wereld-buiten-de-kerk. Die verkondiging staat op de noemer van het universele aanbod van de attractieve reddingsmogelijkheden voor de zondige mens, waarbij God ieders vrijheid respecteert (*Passion*, 236-238; Bruggen, 210-212).

Dat heeft o.i. alles te maken met het wesleyaanse methodisme, maar uitermate weinig met de leer van de Reformatie omtrent het werk van de Heilige Geest in de levendmaking van de zondige mens. Het lijkt soms wel, alsof het 'aanbod van de genade' wordt uitgebracht op de vrije markt van de religieuze ideeën (*Future*, 136; *Passion*, 237) – een denkschema dat meer aan de vrije markt- en de 'free enterprise'-economie (*Future*, 105) van Amerika dan aan de kerk van Christus doet denken.

Wat ons bij Bloesch reeds trof, is ook in de boeken van McGrath nadrukkelijk aanwezig: de loyaliteit in de richting van de Rooms-katholieke Kerk. Eigenlijk – zo vermenen we – is de evangelische beweging geboren in de tijd die voorafging aan de Reformatie. Helaas heeft zij nooit de kans gekregen om haar eigenlijke doelstelling te verwezenlijken: reformatie van het vervallen kerkinstituut van binnen uit. (*Future*, 13, 28, 37-40, 153 w.). Maar daarom blijft de blikrichting van het evangelicalisme gericht op het centrum van de macht (*Future*, 51/2, 78, 80, 188 vv.).

Ook al stemt de schrijver – anders dan Bloesch – toe dat zijn leer omtrent de kerk 'minimalistisch' is (*Future*, 77), dat verhindert hem niet om één bladzijde verder de boude uitspraak op papier te zetten dat het evangelicalisme in zichzelf een 'oecumenische beweging' vertegenwoordigt.

Zo spreekt trouwens ook ds. A. van der Veer ons aan, wanneer hij de

EO-familiedag de 'oecumene van het hart' noemt.

Wij zijn nu gearriveerd bij een be-

langrijk knooppunt in de boodschap van McGrath. Wij willen daaraan volgende week aparte aandacht geven.

SAMENKOMSTENAMELAND

Evenals voorgaande jaren heeft de kerkeraad van de Gereformeerde Kerk te Blija-Holwerd haar Commissie Ameland weer verzocht iedere zondag, ingaande 28 maart a.s. tot en met de 'herfstvakantie', op een tweetal plaatsen op Ameland samenkomsten te beleggen. Deze worden gehouden te Nes en te Hollum.

Om verzekerd te zijn van de continuïteit van de samenkomsten roept de Commissie nu reeds broeders op die, hun vakantie op Ameland doorbrengen, en die voor willen gaan in de samenkomsten.

Zij worden verzocht zo spoedig mogelijk contact op te nemen met de secretaris van de Commissie: p/a J. Holtvoort, Veenslag 10, 7711 MH Nieuwleusen, tel.: 0529-482055.

Uw kerkgebouw is toch wel bij Donatus verzekerd?

100% zekerheid

Als brand-, storm- of andere

schade dreigt, is het maar het beste als uw kerkelijke eigendommen bij

Donatus zijn verzekerd. Gewoon,

omdat Donatus in de praktijk bewijst

er te zijn wanneer Donatus het meeste

nodig is! Bij calamiteiten van welke

omvang en aard dan ook. Op basis van

op maat gesneden voorwaarden.

50% premierestitutie

Bovendien is kiezen voor Donatus

kieszen voor verantwoorde bestedingen.

Jaarlijks wordt de winst van Donatus

in de vorm van premierestitutie terug

betaald. In de afgelopen 10 jaar

bedroeg deze premierestitutie gemid-

deld maar liefst 50%!

Samen sterk.

Donatus is een onderlinge

verzekeringmaatschappij. En dat

betekent dat de leden samen de kracht

van Donatus bepalen. Een gemeen-

schapsgedachte die er inmiddels toe

heeft geleid, dat er ruim 75% van alle

kerkgebouwen in Nederland bij

Donatus is verzekerd.

Wilt u meer weten?

Vraag dan om een persoonlijk

gesprek met één van onze adviseurs.

Ook als u nu nog elders bent verzekerd.



Vertrouwd verzekerd.

G.V.M. Donatus u.o., Postbus 5055, 5201 GB 's-Hertogenbosch, tel. 073-612 21 66



GASTOUDERS IN HET MIDDEN-OOSTEN

M. Veenstra

K kerk wereldwijd

Op de fiets

In 1991 ging John Ramaker vervroegd met pensioen. Na 26 jaar betrokken te zijn geweest bij de ontwikkeling van computer-hardware, vond hij het welletjes. Nu kwam de tijd van reizen en ontspanning. In het Nederlands *Dagblad* had een artikel gestaan over de MERF (Middle East Reformed Fellowship) met het adres in Larnaca. Samen met zijn vrouw Regina besloot hij om drie maanden naar Cyprus te gaan. Lekker op de fiets genieten van zon en vrije tijd. Tijdens deze vakantie kregen ze te maken met tegenslagen. Een fiets ging kapot en John Ramaker brak zijn rechterarm. De MERF bood toen onderdak aan. En daar zijn ze de rest van de vakantie ook grotendeels gebleven.

John Ramaker:

Als je met de MERF in contact komt springt er een vonkje over. Je komt in de ban de mogelijkheden

die er zijn om christenen in het Midden-Oosten te bereiken. Het is boeiend om mensen te ontmoeten met een totaal andere cultuur en geloofsbeleving. En werk was er genoeg. De MERF had een oud gebouw. Daaraan viel altijd wel wat op te knappen. Eigenlijk kwam je er nooit mee klaar. Omdat we het gevoel hadden daar zinvol bezig te kunnen zijn, zijn we in de twee daaropvolgende jaren weer voor enkele maanden naar Cyprus gegaan.

House Parents

In 1994 vertelde men van de moeiten die men ondervond om geschikte House Parents te vinden voor het studiecentrum. We hebben toen besloten om Eindhoven achter ons te laten en voor een paar jaar een flat in Larnaca te huren. Samen zorgen wij nu voor de ontvangst van de cursisten, die voor een paar weken naar Cyprus komen. En dan moet er veel geregeld worden, van het verzorgen van de maaltijden tot het op orde brengen van kamers en les-

lokaal. Daarnaast zorgen we ervoor dat de gasten zich thuisvoelen. We hebben al heel wat gesprekken gevoerd met cursisten van vele nationaliteiten. Daarnaast zorg ik voor het technisch onderhoud van het gebouw en de inventaris. Als er gasten zijn hebben we werkdagen van 7.00 tot 21.30 uur, met een rustpauze in de middag. Gelukkig hebben we in andere perioden meer tijd voor ons zelf.

Onder de indruk

In de afgelopen jaren zijn wij onder de indruk gekomen van de vele mogelijkheden die God de MERF gegeven heeft. Veel landsgrenzen in het Midden-Oosten zijn gesloten voor het Evangelie. Maar de radio-uitkeringen van de MERF kunnen worden beluisterd door 300 miljoen mensen. Vier miljoen luisteren daadwerkelijk. Naast het verzorgen van trainingen zorgt de MERF ook voor de materiele nood van Christenen in het Midden-Oosten. Dit gebeurt met name in Irak, Soedan en Libanon. Je beseft dan hoe vrij wij in Nederland God kunnen dienen, zonder dat dit grote maatschappelijke gevolgen heeft.

Ander leven

Van het koude Nederland naar het warme Cyprus. In de zomer is het vaak erg warm, maar in de winter hebben we voldoende aan een klein gaskacheltje.

Dat zou in Nederland ondenkbaar zijn: een huis zonder verwarming. We doen alles op de fiets. Mensen weten alleen daardoor al dat we bij elkaar horen.

Van de spannende situatie rond de grens met het door het Turkse leger



bezette gedeelte van Cyprus merken we in het dagelijkse leven niets. Het is juist opvallend hoe weinig criminaliteit hier voorkomt.

'Als ze mij zien fietsen, weten ze gelijk wie mijn vrouw is.'

Ons sociale leven is erg veranderd. Cultuur en taal maken het niet gemakkelijk om vriendschappen op te bouwen. Er zijn goede contacten met de gemeente in Eindhoven. En we bellen en schrijven met onze familie en vrienden. Twee keer per jaar gaan we nu enkele weken vakantie in Nederland. In Larnaca is geen kerk omdat er te weinig Gereformeerden wonen om een kerk te kunnen vormen. Wel worden er kerkdiensten gehouden, die ook door veel toeristen worden bezocht. Met elkaar vaak een bont gezelschap met veel talen en nationaliteiten. Ds. V. Atallah, de directeur van de MERF, gaat regelmatig voor in deze diensten. Vrijgemaakte Werkanten en gastdocenten van over de hele wereld, die trainingen verzorgen in het studiecentrum, worden gevraagd om ook te preken. De kerkdiensten werden gehouden in het studiecentrum. In het nieuwe gebouw zal een kerkzaal komen met 150 zitplaatsen. We hebben straks genoeg ruimte om gasten te ontvangen.

Nieuw studiecentrum

We hebben veel hersteld aan het gebouw van de MERF. Nadat het weer in redelijk goede staat was gekomen, is het afgebroken. Dat was even slikken. Maar we zien ook het wonder dat er straks een nieuw en groter gebouw zal staan, mede dankzij financiële steun uit Nederland. Hierdoor zal de hoeveelheid werk ook toenemen. Er zullen straks meerdere groepen cursisten tegelijk komen. Voor de verzorging zullen meer mensen nodig zijn. We denken hierbij ook aan de

In verband met de repatriëring van de fam. Ramaker zoeken wij

HOUSE PARENTS

die zich op vrijwillige basis een aantal willen inzetten voor de MERF.

Taken:

- opvang en begeleiding van cursisten
- organisatie en beheer rond internaat en keuken
- onderhoud van gebouw en materiaal

Eisen:

- actief lidmaatschap van een Gereformeerde Kerk (Vrijgemaakt) of een zusterkerk;
- aantoonbare interesse in evangelisatie en/of zending;
- goede organisatorische vaardigheden;
- goede mondelinge beheersing van de Engelse taal;
- flexibele en evenwichtige persoonlijkheid;
- bereidheid om een psychologische en medische keuring te ondergaan;
- ervaring met omgang met mensen uit een andere cultuur strekt tot aanbeveling.

De Commissie Steun MERF biedt geen salaris, maar wel:

- hulp bij voorbereiding op vertrek;
- morele ondersteuning vanuit Nederland;
- reiskostenvergoeding.

Meer informatie kan verkregen worden bij dhr. H.E. Theodorie, tel. 0522-261929.

Geïnteresseerden worden verzocht een schriftelijke reactie met curriculum vitae voor 8 februari 1997 te sturen aan Commissie Steun MERF, Postbus 285, 7940 AG Meppel.

mogelijkheid voor jongeren uit Nederland — om hier een diaconaal jaar te houden. Dit is voor ons een goed moment om onze taak aan een ander echtpaar over te dragen. Na een inwerkperiode hopen wij in 1997 naar Nederland terug te keren. Wij hopen dat er spoedig een echtpaar gevonden zal worden dat voor enkele jaren gastouders wil zijn voor broeders en zusters die een paar we-

ken verblijven in het studiecentrum van de MERF. Wij hebben het met plezier gedaan en zijn er bovendien geestelijk rijker van geworden.

STEUN DE MERF

Postbanknr. 3156094 t.n.v.
Commissie Steun MERF te Meppel.



Deuteronomium 18 en de Samaritanen (Joh. 4)

S

schriftstudie

De bijbel van de Samaritanen ging niet verder dan Deuteronomium. Wat betekende dit voor hun messiaanse hoop? De verwachting van de Samaritanen blijkt sterk toegespitst te zijn geweest op het woord van Mozes uit Deuteronomium 18. Zij verwachtten een groot profeet in de eindtijd. Is dat grote armoede vergeleken met het joodse messiasgeloof dat gevoed is met vele eeuwen profetie na Mozes? Dat is nog maar de vraag. Tegenover de man van het Woord van de Samaritanen stelden de joden vaak de man met het zwaard. Hierover nader in dit tweede artikel over de messiasverwachting in de Bijbel.

Een profeet als Mozes (Deut. 18: 15-18)

Mozes belooft in Deuteronomium 18 namens de HERE een profeet in de toekomst. Naar hem zullen de Israëlieten luisteren. Nu is het niet direct duidelijk wat hier wordt bedoeld met 'een profeet' (vss. 15, 18). Geeft God één profeet, geeft Hij telkens één profeet, of geeft Hij profeten? Het Hebreuws laat alle drie deze vertaalmogelijkheden toe. Beslissend is, waarmee 'zoals ik ben' (vs. 15, vs. 18 in de tweede persoon, in beide gevallen Mozes) in tegenstelling staat. Dat zouden de valse profeten kunnen zijn (zie vs. 20). Dan zou benadrukt worden, dat de kloofde profeet net als Mozes een ware profeet is, tot de groep der ware profeten behoort. Een uitleg als meervoud ligt dan

voor de hand. Wat God in vers 18 zegt, 'Ik zal mijn woorden in zijn mond leggen en hij zal alles zeggen wat Ik hem bevel', past op alle ware profeten. Zo hebben de joden, in elk geval later, onder de profeet die God zou verwekken de hele reeks profeten verstaan vanaf Samuel.

Maar 'een profeet zoals ik ben' zou ook tegenover andere ware profeten, zoals Samuël, Natan, Elia enz. kunnen staan. Dan gaat het over één enkele persoon die op de spreker Mozes lijken zal. Daarbij is van belang vast te stellen dat Mozes inderdaad een categorie apart is, ook binnen het gezelschap van de ware profeten. Ik wijs op drie gegevens:

- 1 Mozes is boven de andere ware profeten verheven. Hij neemt een uitzonderingspositie in,

doordat Jahwe alleen met Mozes sprak van mond tot mond (Num. 12: 7v, vgl. 2, zie ook Ex. 4: 16; 7: 1, 15: 20). Mozes stond boven 'gewone' profeten als Aäron en Mirjam (Num. 11: 25).

- 2 In Deuteronomium 34: 10 wordt de unieke positie van Mozes getekend: 'Zoals Mozes, dien de HERE gekend heeft van aangezicht tot aangezicht, is er in Israël geen profeet meer opgestaan'. Hieruit spreekt een bijzondere intimiteit met God en een uitzonderlijke directheid van profetisch verkeer met God (vgl. Ex. 33: 11).

- 3 Bovendien mocht Mozes in een hoofdperiode uit de heilshistorie het 'uitvoerende orgaan' van God en zijn werk zijn, zoals in Deuteronomium 18: 16m 34: 11 wordt aangegeven.

In vers 15 ligt een aanwijzing dat men algemeen de openbaringen van die profeet zal volgen. Er wordt nog voor één keer zo'n profeet in het vooruitzicht gesteld. De Messias. Zo wordt Deuteronomium 18 ook aangehaald door Petrus in Handelingen 3: 22-23 om te laten zien dat Jezus de Christus is die lijden moest. Stefanus haalt de tekst aan als bewijs voor de komst van de Rechtvaardige (Hand. 7: 37, vgl. 52). Dat is de Messias over wie de profeten geprofeetd hebben.

Hoe uitzonderlijk Gijn kaliber mag zijn, hij is tegelijk een zuiver menselijke godsgezant. Hij is immers een profeet uit het midden van het volk, 'uit uw broeders'.



De Messias als profeet en leraar

De Messias heeft in de profetie van het Oude Testament ook profetische trekken. De Knecht des HE-REN wordt in Jesaja 53 **voornamelijk als priester**, maar in Jesaja 61 met **nadruk** ook als profeet gekarakteriseerd. Van hem wordt gezegd, dat Gods Geest op hem **rust** en dat hij gezonden is 'om een blijde **boodschap te brengen**' (vs. 1). In Jesaja 42 : 1-6 wordt van hem gezegd, dat hij **recht** openbaart en **wetsonderricht** geeft. Dit brengt hem zowel in de buurt van Mozes, de wetgever bij uitstek, als van de rechter **van** de wereld (vgl. **Jes.** 11 : 3-5). In **Joël 2** : 23 leren we hem kennen als de Leraar der gerechtigheid.

De profetische **trekken** van de Messias komen ook terug in de reacties op het **optreden** van Jezus. Deze werd door het volk beschouwd als een **groot** profeet (bijv. **Luc.** 7 : 16). Dat Jezus wordt geïdentificeerd met Elia of Jeremia, 'of **één** van de profeten' (**Matt.** 16 : 14) kan ook op Deuteronomium 18 : 15 en verder duiden. In Johannes 1 : 46 zegt **Filippus** tot **Natanaël**: Wij hebben Hem gevonden, van Wie Mozes in de **wet** geschreven heeft en de profeten. Via diverse **teksten** uit het **Johannesevangelie** horen we het volk spreken van de profeet die komen zou (6 : 14; 7 : 40).

Hier wijst ook Jezus zelf op: 'Mozes heeft over Mij geschreven' (Joh. 5 : 46). Indirect **gaf** Hij zichzelf de titel van profeet **via** het spreekwoord van de profeet die in zijn vaderstad niet **aangenaam** is (o.a. in **Luc.** 4 : 24). In dat verband wijst Hij in zijn optreden de vervulling aan van Jesaja 61 (**Luc.** 4 : 17-21).

De eerste verzen **van** Hebreëen 1 onderscheiden de Zoon **van** de profeten van het Oude Testament, maar brengen Hem aan de andere kant ook met hen in **verband**. Hoe dan ook, het profetisch optreden **was** slechts één **van** de taken

die de bemiddelaar van de voleinding van het Godsrijk **te** vervullen had. De typering als koning (**Gen.** 49 : 10) en als profeet (**Deut.** 18 : 15) laten twee **samenhangende** momenten oplichten in het werk en de verschijning van de Messias.

Messias in Sichar, Samaria (Joh. 4 : 25-26)

'Ik weet, dat de Messias **komt**, die Christus genoemd wordt; wanneer die komt, zal Hij ons alles verkondigen'. Dit zijn woorden van een vrouw uit **Sichar** ('de **Samaritaanse** vrouw') **in** een gesprek met de Here Jezus. Ze staan in nauw verband met Deuteronomium 18. Jezus heeft haar **precies** verteld hoe haar levensgeschiedenis is verlopen (vss. 17, 18). Zo komt deze vrouw tot de ontdekking dat **Jezus** van **Nazaret** een profeet is (vs. 19). Deze joodse rabbi erkende het **voorrecht** van de joden uit wie het heil is. Maar volgens Hem zou al in de nabije toekomst de tegenstelling tussen aanbidden in **Jeruzalem** of in **Samaria** worden overvleugeld door een andere, die tussen '**ware**' en niet-ware 'aanbidders'. Die tijd, zegt Jezus, is **er nu** (vs. 23). **Daar** reageert de vrouw op – aarzelend – met de **woorden**: ik weet dat Messias komt (vs. 25). Johannes citeert het woord '**messias**' in het Aramees (*mesias* of *messias*). De vrouw gebruikt het als eigenaam, zonder lidwoord. Was dit voor de Samaritanen geen vertrouwde benaming?

Messias **verwacht** zij, die Christus genoemd wordt. Zij gebruikt de – kennelijk in Samaria bekende – joodse **uitdrukking** uit respect voor deze joodse leraar. Deze gewone vrouw uit Samaria had er dus weet van dat Messias komt. **He** is het mogelijk, zou je zeggen. Dat had ze bij wijze van spreken nog 'op catechisatie' geleerd. Wie had verwacht dat ze daar nog aan toe zou voegen: 'wanneer die **komt**, zal **Hij** ons alles **verkondigen**'? Die **woorden** van de **Samaritaanse** vrouw

kunnen letterlijk aan Deuteronomium 18 : 18 ontleend zijn.

De Profeet: Hij zal ons alles openbaren

Uit Johannes 4 weten we met zekerheid dat **ook** de Samaritanen een zekere **messiaanse** hoop koesterden. Uit andere bron zijn meer **bijzonderheden** bekend. Wat wisten de Samaritanen van de Messias? De Schrift van de Samaritanen bestond enkel uit de **pentateuch**. Daar moest ook hun **messiasverwachting** uit afgeleid zijn. **Hun** toekomstverwachting **was** helemaal toegespitst op het woord van Mozes uit Deuteronomium 18 : 15-18: 'Een profeet uit uw midden, uit uw broeders, zoals ik ben, zal de **HERE** God u verwekken; naar hem zult gij luisteren' en 'Ik zal mijn woorden in zijn mond leggen en hij zal alles tot hen zeggen, **wat** Ik hem gebied'. Op grond hiervan verwachtten de Samaritanen een grote Profeet als Mozes eens was.

Aan Deuteronomium 34 : 10 ('zoals Mozes is er in Israël geen profeet meer opgestaan') **knoopten** zij de gedachte vast, dat er in heel de loop van de geschiedenis tot aan het einde zelfs helemaal geen echte profeet meer zou opstaan, zeker in Israël niet. Verwierpen ze **daarom** **Israëls** profeten en hun boeken als woordvoerders van God? Zij **verwachten** pas in de eindtijd een **groot** profeet.

Deze profeet **was** ook niet aan Davids huis of **Juda's** stam verbonden. Hij zou komen uit de stam van Jozef (Efraïm of Manasse), **waarop** de Samaritanen hun afkomst terugvoerden. Dat hadden zij niet uit hun bijbel maar uit de Samaritaanse theologie.

Afgezien van dit laatste ging de toekomstverwachting van de Samaritanen **echt** terug op de Schrift. De **figuur** die daarin centraal staat is **de** door God geleerde, met de gave der profetie **uitgeruste** Hersteller van Israël in elk opzicht. **Hij** is de grote, alles onthullende profetische



leraar, die nieuwe waarheden over God en mensen zal openbaren. Hij zal – in populair onbestemde algemeenheid uitgedrukt – alles wat verborgen is in de wet van Mozes ophelderen. Hij zal in wat duister bleef, het donker op doen klaren. Dat deze Profeet de centrale figuur voor de Samaritanen is, betekent dus: wij weten nog niet alles. Bij hen is de Messias de man van het Woord. En dat is het Woord dat vlees worden zal. Zij staan open voor zijn onderwijs.

Hij hoeft ons niets te vertellen

Dit vormt een merkwaardige tegenstelling met het joodse messiasgeloof. Dat ook de joden weet hadden van deze Profeet uit de toekomst, blijkt uit hun vraag aan Johannes de Doper: 'bent u de profeet?' (Joh. 1 : 21). Tegelijk wordt duidelijk, dat zij deze figuur onderscheidden van de Messias. Want de priesters en levieten hadden van Johannes al gehoord dat hij de Christus niet was. En dan vragen ze: bent u Elia?, en: bent u de profeet? (vss. 20v). 'De Profeet' is ook voor de joden een begrip. De grote schare die door Jezus was verzadigd met vijf gerstebroden en twee vissen, noemt Hem 'de profeet die in de wereld komen zou' (Joh. 6 : 14). Sommigen beschouwen Hem als 'de profeet' op grond van wat Hij zei op het Loofhuttenfeest in Jeruzalem (Joh. 7 : 40).

Toch stond bij de joden de Koning zozeer op de voorgrond, dat de Profeet bij hen een ondergeschikte rol speelde. De messiaanse verlossing door een koning, een heerser, stond centraal in wat de joden verwachtten voor hun volk. Dit was gegrond op Genesis 49 : 10, 'de scepter zal van Juda niet wijken, totdat Silo komt en hem zullen de volken gehoorzaam zijn'.

Dit woord 'Silo' is niet helemaal helder. Maar dat neemt niet weg dat de verbinding kon worden gelegd met 'Davids Zoon', de gangbare joodse titel voor de Messias

(= de gezalfde, d.w.z. de koning). Hij zal een aardse koning zijn en die zal een rijk op aarde vestigen. Hij werd gezien als een man van het zwaard. De Here Jezus trof deze voorstelling onophoudelijk aan onder de joden, en zelfs bij zijn eigen discipelen.

Ook de Samaritanen erkenden deze passage als canoniek. Maar de komst van het heil uit de joden is zo sprekend in dit woord, dat te begrijpen is dat de Samaritanen de kennis van dit woord onderdrukt hebben. Maar wat de Samaritanen verwierpen, alle bijzonderheden over de Messias uit de profeten en geschriften, was het joodse volk toevertrouwd.

Kwamen zij er dichter mee bij het ware schriftgeloof in de Messias? De priesterlijke Knecht van Jesaja 53 – gingen hun gedachten naar Hem uit? Waren zij verder gekomen op de adventsweg dan de Samaritanen die zoveel van de Bijbel lieten liggen? De joden waren de kroongetuigen, zij hadden alle nodige kennis gekregen. Ze hadden Mozes en de profeten, dus het volle Woord van God. Maar hebben ze ook echt naar God geluisterd of hebben ze hun eigen gedachten uitgesponnen?

Zij wisten alles, maar deden niet veel goeds met al hun kennis. De Messias moest zich naar hun denkbeelden schikken, wilde Hij acceptabel zijn. De joden wilden zijn hemelse legitimatie zien. Ze stelden eisen aan Hem, eer ze wilden geloven. Maar zijn Woord wierpen ze verre van zich. Hun verwachtingen waren vleselijk. Voor de verlossing van hun zonden hadden ze Hem niet nodig.

Twee eenzijdigheden

Dat geeft een frappante tegenstelling met het messiasbegrip van de afgedwaalde Samaritanen die maar vijf bijbelboeken aanvaardden. De rest van het Oude Testament, de profeten (waaronder de Psalmen) kenden ze niet. Daardoor zijn de

meeste aanwijzingen die hen hadden kunnen helpen om een zuivere voorstelling te krijgen van wat ze van de Messias konden verwachten, hun onbekend gebleven.

De verwachting van de-man-der-toekomst bij de Samaritanen was onvolkomen en eenzijdig. De koninklijke heerschappij ontbrak. Toch was de messiasverwachting van de ketterse Samaritanen méér in overeenstemming met de Schriften dan die van de joden. Sommige grondlijnen uit de wet waren diep en op de goede wijze in hun hart gegrift. Zij waren in elk geval – en dat is het kardinale punt – bereid zich te laten gezeggen en zijn Woord te aanvaarden. Dat maakte hun houding tegenover Jezus Christus opener, en meer in overeenstemming met de Schriften, dan die van de joden. Deze laatsten wilden Hem zijn macht tegen Rome zien gebruiken, maar wezen zijn woord af. De Samaritaanse verwachting was onvolledig maar niet verkeerd. De joodse was ook eenzijdig en wel verkeerd.

Behalve naar het al genoemde boek (zie vorige week 'Eva en David') van Edelkoort verwijs ik in verband met Deut. 18 naar Ed. König, *Die messianischen Weissagungen des Alten Testaments*, Stuttgart 1923, 119-123. Over de joodse opvattingen zie J. Pickl, *Messias-Koning* (Verkorte vertaling van de tweede Duitse uitgave, bewerkt door A. van den Born), Roermond/Maaseik: Romen, 1946, speciaal 5-44.



M

meegelezen

Het geloof als vraagteken maar niet als dogma

NRC *Handelsblad* besteedde op dinsdag 24 december jl. een hoofdartikel aan de opleving van religieuze belangstelling in onze tijd. Het verschijnsel heeft de interesse en zelfs enige sympathie van deze krant, maar het moet niet te gek worden: alle geloof is uiteindelijk toch maar mensenwerk:

Het best verkochte boek van de afgelopen maanden in Nederland is een bijbelse vertelling. De verkoop van kerststalletjes beleeft dezer dagen een opleving en op steeds meer plaatsen worden levende kerstspelen uitgevoerd met Jozef, Maria, Jezus en de herders. De kerken trekken weer mensen. Een bisschop heeft zich tot het sociale geweten van Nederland opgeworpen en geniet een grotere populariteit dan menig politicus.

Zijn God en het christendom bezig Nederland opnieuw te veroveren?

Is met het zicht op de komende eeuwwisseling sprake van een herkerstening van de Lage Landen? Misschien is het de nostalgie van de naoorlogse generatie die is losgeraakt van de ouderlijke religie en die nu het sentiment van het geloof nog eens wil oproepen. Misschien gaat het om de behoefte aan een vaste moraal in een op drift geraakte samenleving of om zingeving als vorm van vrijetijdsbesteding. Zoveel is zeker, in de verregaand geseculariseerde Nederlandse maatschappij maken de meest uiteenlopende geloofsbelevingen een opmerkelijke opbloei door.

Het gaat niet om een puur-Nederlands verschijnsel en evenmin om een louter godsdienstige beweging. Ook elders in de 'Westerse we-

reld', de samenlevingen die gebaseerd zijn op het joods-christelijke erfgoed, is sprake van een bezinning op de uitgangspunten van hun beschaving. Deze beweging wint aan kracht naarmate duidelijker wordt dat na de val van de Muur geen sprake is van een vanzelfsprekende aanvaarding van de beginselen van de Westerse, liberale marktdemocratie in de wereld.

(...)

'Het verhaal gaat dat God in den beginne de hemel en aarde schiep', zo begint de Nederlandse dominee zijn bijbelse bestseller. Het is een vrijzinnige interpretatie van het Oude Testament, niet als een geopenbaarde waarheid, maar als een tijdloos verhaal. Gezien de oplagecijfers bestaat daarvoor kennelijk een onstilbare belangstelling. Het geschonden vertrouwen in de maakbaarheid van een betere wereld – zie de dagelijkse televisiebeelden van de gruwelen die mensen elkaar

dichtbij en ver weg aandoen – en de grenzeloze platheid van de consumptiemaatschappij, hebben een actuele zoektocht naar een diepere betekenis van het bestaan aangewakkerd. Het transcendente denken, zo het al ooit is weg geweest, leeft.

Deze hernieuwde belangstelling voor het bovenaardse heeft plaats op een moment van ongekende aardse welvaart en expansie van wetenschappelijke kennis. Wat goed beschouwd de triomf van de Verlichting aan het einde van de twintigste eeuw kan worden genoemd, correspondeert met de populariteit van geloof en religieus besef. Na het geloof in Jezus als rebelse hippie of als revolutionaire Che Guevara is dit de tijd van het goddelijke mysterie. Mystieke belevingen en bezetenheidsgodsdiensten bloeien. Tegenover de onzekerheid van de economische mondialisering, de atomisering van de sociale verbanden en de duizeling-

Waar stond dat ook alweer?

Registers op De Reformatie voor uw computer

Jaargang 21 (45-46) tot en met Jaargang 71 (95-96)

Programma (excl. verzendkosten) f 40,00.

Bestanden (of update) per jaargang f 5,-

- 1: Auteursregister met titel, rubriek en trefwoord (3 ingangen)
- 2: Tekstregister met titel, auteur en trefwoord (3 ingangen)
- 3: Trefwoordenregister

19.203 trefwoorden; 7604 tekstverwijzingen; 17.218 auteursverwijzingen.

Je vindt altijd wat je zoekt met maar liefst 7 ingangen!
(let op gewijzigd adres!)

P.G. Versteeg, Meerestein 2, 6714 CD EDE, ☎ (0318) 633408.



wekkende technologische veranderingen, biedt het geloof voor veel mensen een geestelijk anker. Veelal niet geïnstitutionaliseerd in een kerkelijke organisatie, maar als een diepgevoelde individuele **emotie**.

(...)

Tegen het einde van dit millennium is sprake **van** een zoektocht naar zingeving in een verwarrende wereld. De onzichtbare hand **van** de **markt** voldoet **niet in alle** gevallen **en** mensen zoeken houvast bij andere onzichtbare krachten. Zolang het geloof **een** vraagteken is en geen dogma, kan in een multiculturele, gefragmenteerde samenleving de belangstelling **voor** de religieuze **componenten** van de cultuur verrijkend **zijn**. Niet als **godsdienstige** heilsleer of **als** alternatief voor politiek handelen, **maar** als een **inspiratiebron** voor de verbeelding.

Want **verhalen** over de oorsprong van het bestaan, vragen over de **k**-tekenis van het leven en de **behoefte** aan troost **zijn** zo oud als de **beschavingen op aarde**. Ook al blijven die beschavingen altijd een kwestie van mensenwerk.

Verkering

In *De Weeker* van 10 januari schrijft ds J. van Amstel over de **verkerings**-tijd. Het is met het oog op het latere huwelijk heel wat waard om daar een goede tijd van te maken. Dat vraagt tijd en **diepgang**:

Wat is verkeringe eigenlijk? Als je **alleen** maar van vriendschap kunt spreken en het in wezen niet **meer** inhoudt, is verkering een te zware benaming en zal het ook verder blij-

ken dat je er niet meer van mag verwachten, ook niet wanneer je trouwt. De vriendschap wordt dan iets officiëler **voortgezet**, maar van **een** goed huwelijk is dan maar zelden sprake, ook al neemt men veel van elkaar en vraagt men niet meer van elkaar. Wanneer twee mensen bij elkaar komen en men meteen overgaat tot het zoeken van **seksuele** bevrediging bij elkaar, kan men daar wel de benaming verkering aan geven, maar is dit dan **wel** de juiste omschrijving van de tijd die je samen doormaakt? Verkering is in zekere **zin** de **kennismaking** definitiever voortzetten en je zo voorbereiden op **het** huwelijk. Daar **in** je verkeringstijd ook naar toe werken en **naar toe** leven. Het is niet de bedoeling om jaar en dag **verke-****ring** te blijven houden, **zonder** dit 'doel'. Er moet ook nog **eens een** einde komen **aan** de **verkering**! En **dan met** dit doel. Wanneer je verkering hebt, neem je de **tijd voor** elkaar en heb je tijd voor elkaar. Meestal afgesproken tijd en niet te weinig tijd, al kan het verschillen van de ene situatie tot de andere, omdat daarin tal van factoren **mee-****spelen**. Zelfs mee-wegen. In de verkering leer je **elkaar** kennen en meer kennen, ook elkaars familie en vrienden, elkaars gewoonten en zorgen, elkaars vreugden en moeiten. Kortom, heel de **verkeringstijd** is er om voldoende '**grond**' te hebben om te gaan trouwen. Daarom is het van groot belang elkaar in de verkering te kennen zoals je bent, in de gewone situatie van het leven, **zonder** dat **daarbij** bet **samen-****wonen** betrokken wordt, daar dit ook nog veel belemmert dat **ge-****woon moet** groeien. Je moet el-

kaars werksituatie terdege kennen, **afgedacht** van het feit dat je elkaar thuis moet meemaken in allerlei situaties, om **elkaar** zo echt te kennen, dat je niet kunt zeggen dat je elkaar pas **in** je huwelijk leert kennen!

Verkeringstijd

De lengte van deze **tijd** is **niet** precies **aan te geven** en zal van persoon tot persoon verschillend kunnen zijn. In ieder geval moet deze tijd niet te lang duren, **vanwege** alle gevaren die dit meebrengt. Maar in elk **geval mag deze tijd ook** niet te kort duren, omdat je dan te smal en te **eng** bezig bent voor een w grote opgave, zoals het huwelijk toch ook is. Voor veel dingen is een diploma vereist, **sommigen** denken dat je het huwelijk zomaar in kunt gaan! Een te **korte verke-****ringstijd** bevordert bepaald niet het huwelijksgeluk en kan al meteen gevaren inhouden **van een** latent aanwezige scheiding. Wat **kán** je **el-****kaar**, als deze **periode** voor je huwelijk **zó** kort is, dat je alleen maar samen **aan** het '**inrichten**' van je huis bent bezig geweest, **zonder** dat de **bewoners** daarbij in zicht kwamen. Want als straks **deze** leuke dingen wegvallen, wat houdt je dan nog over? Verkeringstijd is nodig **voor** intensieve gesprekken **met** elkaar (en met anderen). Wanneer er niet gepraat wordt, wanneer er niet gele-

HOTEN • VAN RIETSCHOTEN • VAN RIETSCHOTEN • VAN RIETSCHOTEN • VAN

VAN

BOEKHANDEL

Uw boekenbestellijn 010-4820488

VAN RIETSCHOTEN

Keizerswaard 8, 3078 AM Rotterdam, Winkelcentrum Keizerswaard

HOTEL • VAN RIETSCHOTEN • VAN RIETSCHOTEN • VAN RIETSCHOTEN • VAN

timmerbedrijf

Kaptein bu

Urk

tel: 0527-682140

fax: 0527-685108

- kerkbanken

- kansel

- etc.



zen wordt, wanneer er niet gebeden wordt, wat bindt je straks dan samen? Je kunt zeggen: wij zetten een gezellig muziekje op de achtergrond aan en geven ons dan over aan elkaar, maar houd je jezelf en zeker de ander daarmee niet voor de gek, omdat je je min of meer in een droomwereld stopt? Je kunt elkaar op hol brengen en je vervolgens overgeven aan wat dan komt, maar ben je daarmee niet bezig de grondslagen onder je huwelijk van meet af aan weg te breken? Wanneer je denkt dat je je liefde moet bewijzen in 'het' te doen, ontbreekt het dan juist niet aan de liefde, die het láten kan? Wat is anders de basis voor je huwelijk? In de praktijk kom je het meer dan eens tegen dat men zich in de verkeringsstijd meer overgaf aan vrijen dan aan praten, meer aan het kennen van elkaars lichaam dan van elkaars geest. Hoeveel tijd blijft er over voor het samen een boek over het huwelijk lezen en daarover dóórspreken? Welke tijd blijft erover voor het samen uit Gods Woord lezen en het samen bidden in tal van situaties? Een intensieve verkeringsstijd, die je elkaar werkelijk doet ontmoeten en kennen, houdt een waarborg in voor een goed huwelijksleven. Terwijl we er diep van doordrongen blijven dat alles van Gods zegen afhangt.

Liefde

In de verkeringsstijd komt het aan op liefde, die een bouwsteen is voor de trouw daarbij en de trouw voor later. De liefde zoekt zichzelf niet, zegt Gods Woord ons in het bekende hoofdstuk over de liefde. Nu geldt dit niet alleen in de gemeente, maar ook in de verkeringsstijd en in het huwelijk. Juist in deze voorbereidingsperiode op het huwelijk is het van het grootste belang elkaar te respecteren, met zorg voor elkaar te (leren) leven. Om in deze periode te 'tonen' dat je kunt wachten en zo sterk wordt om later, wanneer er ziekte en zorg is, wanneer er verdriet en onvermogen is om allerlei redenen, ook te kun-

nen wachten. Het huwelijk lijdt er niet onder, wanneer de verkeringsstijd langer en dieper was. Integendeel! Het loopt niet zo gauw stuk, als je minder hard loopt! Wie te hard van stapel loopt, kan veel breken. Maar het grootste gebrek is het ontbreken van echte liefde. Wanneer je in je verkeringsstijd niet van elkaar af kunt blijven, wat moet het dan worden wanneer je getrouwd bent en er zoveel 'discipline', dat wil zeggen 'discipelschap' vereist is? Dat dit strijd meebrengt is ongetwijfeld waar. Maar het is een mooie strijd, een goede strijd, die je sterk maakt, zeker wanneer je deze strijd samen biddend voert en de HEERE je kracht is. Dát bindt je zó samen, juist in het samen knielen, dat je hele huwelijk één gebedsleven wordt en dat het mooiste van heel je huwelijk is en wordt. Ook wanneer het moeilijk is, houd je dan aan elkaar vast, word je door God vastgehouden. Want ook in dit opzicht geldt: welzalig hij, die al zijn kracht en hulp alleen van U verwacht.

Ondertekeningsformulier

In de synodaal Gereformeerde Kerken tekenen ambtsdragers al jaren op een wat lossere manier voor hun verbondenheid aan de kerkelijke belijdenis. 'Dynamische binding' heet dat. In haar novemberzitting heeft de synode een nieuwe formulering bedacht, die duidelijk elastisch en voor meerdere uitleg vatbaar is. *Kerkinformatie* van januari bericht daarover:

Ook zag de synode aanleiding om het ondertekeningsformulier voor ambtsdragers anders te formuleren

dan tot nu toe. In het huidige formulier staan uitdrukkingen als 'in eenheid van het ware geloof' en 'tegenstaan en helpen weren al wat dit belijden weerspreekt'. Dit soort formuleringen komt op veel aanstaande ambtsdragers erg massief en exclusief over. Deputaten voor de kerkorde hebben daarom gezocht naar een nieuwe formulering die tot uitdrukking brengt het niet-formalistische karakter van de handtekening, de verbondenheid met de traditie waarin we staan: het belijden van het voorgeslacht en de gezamenlijkheid van die verbondenheid. De synode aanvaardde als nieuwe tekst: 'Wij beloven ons gezamenlijk ambtelijk werk te zullen verrichten in verbondenheid met het belijden van de kerk en daarvoor op te komen. Het voorgeslacht heeft dit belijden tot uitdrukking gebracht in de drie algemene belijdenisgeschriften en in de drie formulieren van enigheid'.

De Regenboog
Chr. Boek- & muziekhandel
Straatweg 158 / 3621 BW Breukelen
tel. 0346-265422



Nieuw uitgekomen

Bijbels dagboek 1997, **kracht** voor elke dag.
Uitgeverij De Vuurbaak, f 17,50.

Wegen wijzen naar het Woord, handreiking voor **ontdekkingsbijbelkringen**, geschreven door Niek **Tramper** (Medewerker bij de Gereformeerde **Zendingbond**). De auteur geeft **aan** hoe **we** mensen zouden kunnen interesseren voor de **boodschap** van **Gods** Woord en voor daarmee **samenhangende ontdekkingsbijbelstudies**.
Boekencentrum **Zoetermeer**, f 13,50 (70 blz.).

Kernteksten over de **gemeente**, een handreiking voor persoonlijke meditatie en gemeenschappelijke **bijbelstudie** waarin onderwerpen als het fundament van de gemeente en het geloof van de gemeente centraal staan. De auteur, Ds. H. Veldhuizen is hervormd predikant te Huizen.
De Groot **Goudriaan**, f 14,90 (72 blz.).

Voorbij de dood, geschreven door Dr. J. Hoek (**studieleider** van de theologische opleiding aan De Vijverberg). De auteur wil met de lezer nadenken over toekomstige dingen en over hoe de hemel of de hel zal zijn.
Boekencentrum, f 19,90 (93 blz.).

De Toekomst van onze Here Jezus Christus, **geschreven** door Mr. H.P. Medema, een **auteur** uit de **kring** van de Vergadering der Gelovigen. Uitgeverij **Medema**, f 17,95 (144 blz.).

De komende reformatie van de eindtijd. Drs. A. Keizer (1909) studeerde **economie**, staatsrecht en **filo-**

sophie en **was** werkzaam bij het Ministerie van Economische Zaken. Hij schreef over verschillende onderwerpen in Bijbels licht. De auteur betoogt in dit boek dat er **binnenkort** het begin van een wereldwijde reformatie is te verwachten.
Merweboek Sliedrecht, f 9,90 (48 blz.).

Professie of Profijt?, **Lindeboomreeks nr. 9**. Het is een boek **dat** ingaat op & oprukkende marktwerking **binnen** de gezondheidszorg. Er **wordt o.a.** een ethische en economische beoordeling **gegeven** van deze marktwerking.
Buijten & Schipperheijn, f 24,90 (151 blz.).

Bewust aan de slag, over PCOB en participatie. Het betreft een bundel van de Protestants Christelijke Ouderen Bond over de relatie tussen de christelijke identiteit en de participatie in de samenleving van **ouderen**. De PCOB wil de **verantwoordelijkheid** van ouderen om te participeren in de samenleving, met deze brochure gestalte geven.
PCOB (47 blz.).

Uit de kerken

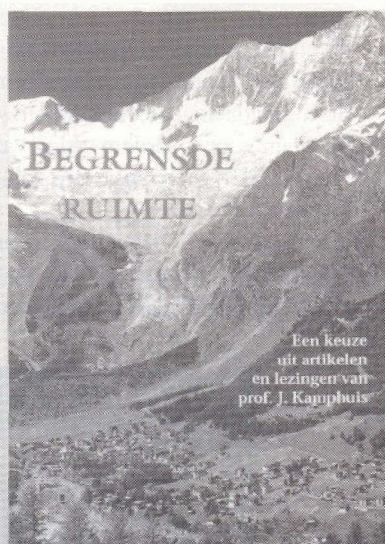
Deputuieren

Zwijndrecht - Het adres van het deputaatschap **huwelijksformulier** is: M.J.A. **Zwikstra-de Weger**, Narcisstraat 39, 3333 GX Zwijndrecht (e-mail: **A.Zwikstra@it-organisatie.nl**). Hier kan men tot **1 januari** 1998 terecht met reacties op het gewijzigde **huwelijksformulier** en met **eventuele** suggesties aan het deputaatschap.

Intrede

Spakenburg - De heer M.J.C. Blok, kandidaat **te Kampen**, deed **zondag** 19 januari jl. **intrede in Spakenburg**-Zuid voor de missionaire dienst in Zaïre. In de morgendienst werd hij bevestigd door ds. H. Drost uit Venlo.

BEGRENSDE RUIMTE



Een keuze uit artikelen en lezingen van prof. J. Kamphuis
Samengesteld ter gelegenheid van zijn 75e verjaardag

Onder redactie van H.J. Boiten en J.J.C. Dee

Verkrijgbaar bij de boekhandel
416 pag., ing. f 39,50

OOSTERBAAN & LE COINTRE B.V.
Postbus 25, 4460 AA Goes, tel. 0113-215591

